

Program działalności Muzeum Przyrody i Techniki *Ekomuzeum* im. Jana Pazdura w Starachowicach na lata 2024-2029

Wprowadzenie

Przedstawiony poniżej program stanowi konsekwentne rozwinięcie i kontynuację działań realizowanych w latach ubiegłych: 2012-2018, oraz 2019-2024, które to działania doprowadziły do rozwoju instytucji, jako znaczącej placówki o znaczeniu i oddziaływaniu daleko przekraczających wymiar lokalny i regionalny.

Wzbogacenie oferty zarówno w odniesieniu do ilości, jak też tematycznej różnorodności zdarzeń muzealnych pozwoliło uczynić z Muzeum placówkę spełniającą zadania, jakie obecnie stawiane są przed instytucjami kultury. Główne nurty aktywności placówki, pozytywnie zweryfikowane przez Odbiorców, Organizatora, jak liczne grupy interesariuszy (tak indywidualnych, jak i zinstytucjonalizowanych) będą w dalszym ciągu kontynuowane i wzbogacane.

Poniższy Program jest oparty o przyjęte w latach poprzednich cele strategiczne, które pozostają niezmiennie. Są nimi:

- 1. Rewaloryzacja zabytkowej przestrzeni poprzemysłowej**
- 2. Rozwój i udoskonalenie oferty muzealnej**
- 3. Rozwój instytucji, jako nowoczesnej placówki kulturalnej**

Rozwinięciem tak zdefiniowanych celów strategicznych są odpowiadające im cele operacyjne:

1.1. Remont i zabezpieczenie konstrukcji stalowej Wielkiego Pieca

Realizacja tego celu rozpocznie się już w roku 2024 dzięki uzyskanemu wsparciu środków pochodzących z budżetu państwa w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Muzeum dysponuje niezbędną dokumentacją budowlaną zaś przetarg mający na celu wyłonienie wykonawcy zostanie ogłoszony w pierwszej połowie bieżącego roku. Kosztorys inwestorski opiewa na kwotę przeszło 400 tysięcy

złoty wyższą od uzyskanego dofinansowania, w związku z powyższym prace należy traktować jako pierwszy etap. Pozostałą część środków będą starał się pozyskać w ramach Programu Operacyjnego Ochrona Zabytków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Ostateczne osiągnięcie celu 1.1 jest realne do końca 2027 roku.

1.2. Remont budynku Dyrekcji Huty

To jedno z istotnych i kosztownych przedsięwzięć, które należy kontynuować w celu zapobieżenia wtórnej degradacji zabytkowej substancji, oraz uzyskania nowych przestrzeni pod działalność merytoryczną. Zgodnie z planami Muzeum w budynku znajdują się pracownie naukowe (biblioteka, archiwum, czytelnia, pracownia digitalizacyjna), sale dydaktyczne, centrum edukacyjno-informacyjne projektu „Żelazne Doliny” (zrealizowane we współpracy z Państwowym Instytutem Geologicznym Instytutem Badawczym), ale także sala konferencyjna i sale wystawowe poświęcone historii Zakładów Starachowickich w XX wieku. Dla realizacji tych planów niezbędne jest uzyskanie wsparcia finansowego, którego wysokość wedle dzisiejszych szacunków wyniesie 4 do 5 milionów złotych. Jedną z możliwości pozyskania takiego wsparcia jest połączenie tego zadania z budową hali ekspozycyjnej. W przypadku takiego rozwiązania istnieje obawa, że wielość przeznaczeń pomieszczeń w budynku może wpływać na ocenę spójności projektu a tym samym pomniejszyć szansę uzyskania dofinansowania. Wariantowym rozwiązaniem jest potraktowanie rewaloryzacji budynku jako odrębne zadanie (tak było pierwotnie) i szukanie środków niezależnie od wspomnianego projektu ujętego w niniejszym programie w punkcie 1.1. W tym przypadku najbardziej trafnym rozwiązaniem wydaje się staranie o środki z Programu Operacyjnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona Zabytków”. Należy mieć jednak wówczas na względzie fakt, że dotacja tej wysokości będzie możliwa do pozyskania w kilku naborach, co w sposób oczywisty wydłuży realizację całości zadania. Osobiście skłaniam się jednak ku temu drugiemu rozwiązaniu. W najbliższym czasie Muzeum dokona aktualizacji posiadanej dokumentacji budowlanej, oraz podejmie starania zmierzające do uzyskania pierwszych transzy finansowania ze środków ministerialnych.

1.3. Rewitalizacja budynku Kalafoniarni

Budynek pozostaje w bardzo złym stanie technicznym. Konieczne jest podjęcie prac o charakterze ratunkowym. Zgodnie z planami Muzeum w budynku zostanie ulokowana wystawa interaktywna „Laboratorium” poświęcona sposobom przemiany energii oraz ich wykorzystaniem w przemyśle. W pomieszczeniu od strony zachodniej swoje miejsce znajdzie kawiarnia obsługująca turystów oraz osoby korzystające z parku kieszonkowego [zob. 2.4.1.(3)]. Na realizację tego celu złożą się następujące zadania:

- 1.3.1. Uzgodnienia z Konserwatorem Zabytków dotyczące sposobu zabezpieczenia obiektu
- 1.3.2. Opracowanie dokumentacji budowlanej
- 1.3.3. Pozyskanie dofinansowania na realizację przedsięwzięcia
- 1.3.4. Realizacja robót budowlanych i adaptacyjnych
- 1.3.5. Wyposażenie obiektu

1.4. Rozwój kolekcji samochodów Star

Posiadana kolekcja samochodów Star stanowi jeden z atutów ekspozycyjnych Muzeum. Placówka konsekwentnie w ramach posiadanych środków realizuje założone cele. Wśród postawionych w roku 2019 wszystkie zostały zrealizowane. Do dalszych kroków w tym kierunku podejmowanych w latach 2024-2029 należy zaliczyć:

- 1.4.1. Remont kapitalny samochodów Star 660 (sztabowóz), Star 1142 oraz Star 200
- 1.4.2. Pozyskanie Samochodu Star 21
- 1.4.3. Pozyskanie samochodu Star 8.125 lub 12.155
- 1.4.4. Bieżące pozyskiwanie i magazynowanie części zamiennych i elementów wyposażenia poszczególnych modeli Starów
- 1.4.5. Bieżąca konserwacja i kontrola stanu technicznego samochodów zapewniająca im sprawność

1.5. Rewaloryzacja taboru kolejowego wraz z infrastrukturą

Nie można mówić o kompletnym ciągu technologicznym bez sieci transportu kolejowego. Stan zachowania i sposób ekspozycji taboru zabytkowej kolejki, w chwili obecnej nie mogą być samodzielnym magnesem ściągającym zwiedzających. Konieczne jest

przeprowadzenie prac rewitalizacyjnych posiadanego taboru oraz infrastruktury kolejki, a następnie w oparciu o nie, stworzenie atrakcyjnej formy zwiedzania Skansenu Kolei Przemysłowej, jako samoistnej wystawy stałej. Poszczególne zadania należy zdefiniować następująco:

- 1.5.1. Kontynuacja prac przy konserwacji i zabezpieczeniu antykorozyjnym poszczególnych obiektów taboru (6 platform do transportu gąsek, rudziarka, kadź do wywozu płynnej surówki)
- 1.5.2. Wykonanie dokumentacji rewaloryzacji parowozu LOWA
- 1.5.3. Uzyskanie własności parowozu Orenstein&Koppel
 - a) Uzyskanie opinii Organizatora oraz Rady Muzeum
 - b) Uzyskanie analogicznych decyzji ze strony dotychczasowego właściciela (Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku Kamiennej)
 - c) Zgoda Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na wpis obiektu do Inwentarza Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach
- 1.5.4. Naprawa i uzupełnienie torowisk (głównie poprzez wymianę najbardziej zniszczonych podkładów)
- 1.5.5. Naprawa wagi kolejowej znajdującej się przy wyjeździe z Hali Spustowej
- 1.5.6. Wykonanie prac przygotowawczych umożliwiających w przyszłości połączenie kolejowe Muzeum z przystankiem Starachowice Wschodnie Wąskotorowe

1.6. Odwodnienie zabytkowych obiektów Z uwagi na brak odwodnienia i izolacji zabytkowe budynki wzniesione z piaskowca i kamienia wapiennego w sposób znaczący chłoną wilgoć, przez co ulegają stopniowej degradacji. Skutkuje to odparzeniem i odspojeniem tynków oraz wzrostem wilgoci wewnątrz, a co za tym idzie zagrzybieniu i zasoleniu ścian. Odwrócenie tego stanu rzeczy jest bardzo kosztowne i kłopotliwe, jednak niezbędne dla zachowania zabytkowej substancji w stanie nie pogorszonym. W latach 2019-2024 odwodnione i oczyszczone zostały: budynek portierni, budynek wyciągu oraz jeden z basenów odstojnikowych. W latach 2024-2029 prace te będą kontynuowane w kolejnych obiektach: Maszyny Parowej i drugiego basenu odstojnikowego

2.1. Wzrost różnorodności zdarzeń muzealnych

Muzeum realizuje rocznie blisko czterdzieści różnotematycznych zdarzeń muzealnych. Ich różnorodność stała się atutem instytucji skutkując bardzo dobrą opinią wśród odbiorców, jako atrakcyjnego i inspirującego miejsca, w którym „dużo się dzieje”. Tak wysoka ocena odbiorców nie oznacza jednak, że nie należy stale dążyć do wzbogacenia i dalszej optymalizacji zdarzeń muzealnych. W latach 2024-2029 planuję położyć nacisk na zdarzenia traktujące o historii lokalnej, głównie związanej z górnictwem rud żelaza ale również zdarzenia popularyzujące historię i wiedzę o przeszłości regionu.

2.2. Rozwój i modernizacja oferty wystawienniczej

2.2.1. Budowa nowoczesnej hali ekspozycyjnej na potrzeby prezentacji dorobku Zakładów Starachowickich w XX wieku. Unikatowa w skali kraju kolekcja samochodów produkowanych w Starachowicach stanowi jedną z atrakcji w ofercie Muzeum. Wielokrotnie wyrażałem opinię, że stworzenie nowoczesnej wystawy stałej z wykorzystaniem samochodów oraz posiadanych podzespołów i zbiorów archiwalnych związanych z historią produkcji samochodów Star w sposób istotny wzmocni potencjał turystyczny instytucji oraz miasta. Z uwagi na wagę finansową przedsięwzięcia niezbędna będzie w tej materii ścisła współpraca Muzeum z Organizatorem w celu pozyskania odpowiedniego źródła finansowania przedsięwzięcia. Pod koniec 2024 roku Muzeum ogłosi konkurs na opracowanie koncepcji architektonicznej hali wystawienniczej, w którym zwycięski projekt otrzyma możliwość realizacji. Równocześnie będą trwały prace przy remontach kolejnych modeli samochodów Star, które będą eksponowane na przyszłej wystawie. Kontynuowane będą również prace merytoryczne związane z wdrożeniem odpowiedniej formy narracji na wystawie (wybór archiwaliów i realiów, ich konserwacja, cyfryzacja i implementacja do projektu aranżacyjnego). Wszystkie te działania mają charakter przygotowawczych przed pozyskaniem środków na realizację prac budowlanych

2.2.2. Modernizacja stałej wystawy poświęconej lokalnemu górnictwu rudnemu

2.2.3. Rozbudowa stałej wystawy archeologicznej

2.2.4. Realizacja wystaw czasowych zgodnie z rocznymi planami merytorycznymi. Wzorem lat ubiegłych Muzeum będzie proponowało ok. 8 wystaw czasowych rocznie, z czego połowa to prezentowane w Galerii w Wieży wystawy artystyczne.

2.3. Rozwój oferty edukacyjnej

Działalność edukacyjna jest podstawowym obok funkcji popularyzatorskich polem aktywności muzeum. Starachowicka placówka konsekwentnie realizuje to zadanie postawione przez ustawodawcę. Widoczny efekt przyniosły wysiłki zmierzające do stworzenia stałej platformy współpracy z jednostkami oświatowymi w celu uzupełniania programów nauczania przez zajęcia w Muzeum. Znaczącym wzmocnieniem potencjału edukacyjnego jest Strefa odkrywania Wyobraźni i Aktywności (SOWA) – interaktywna wystawa przygotowana przez Centrum Nauki Kopernik. Konsekwentnie rozwijane zaplecze edukacyjne placówki zdecydowanie poprawia jej aktywność na tym polu. Od kilku lat obserwowany jest stały wzrost liczby dzieci i młodzieży korzystającej z oferty Muzeum. Wśród proponowanych na najbliższe lata działań należy wymienić:

2.3.1. Klub Młodego Odkrywcy – zajęcia weekendowe dla dzieci

2.3.2. Naukowe Place Zabaw – weekendowe warsztaty dla całych rodzin organizowane w okresie wakacyjnym

2.3.3. Archeo Wakacje – plenerowe zajęcia warsztatowe w okresie letnim dla rodzin, popularyzujące pasję poszukiwawczą zabytków archeologicznych (wspólnie z Grupą Ochrony Zabytków FORT)

2.3.4. Projekt „Pociąg do wiedzy” angażujące placówki muzealne w Skarżysku Kamiennej i Ostrowcu Świętokrzyskim w partnerstwie z PKP oraz Świętokrzyskim Kuratorem Oświaty

2.3.5. Cykliczne warsztaty edukacyjne przygotowywane w różnych okresach roku (święteczne, wakacyjne)

2.3.6. Przygotowanie autorskich zajęć warsztatowych w oparciu o Strefę SOWA

2.3.7. Przygotowywanie pakietów edukacyjnych do realizowanych czasowych wystaw pozaartystycznych

2.3.8. Coroczna weryfikacja muzealnej oferty edukacyjnej w oparciu o zgłaszane uwagi postulaty szkół i placówek oświatowych

2.3.9. Promocja oferty edukacyjnej, jako część oferty Muzeum

2.4. Optymalizacja obsługi ruchu turystycznego

Każde muzeum spełnia również rolę produktu turystycznego. Odbiorca oferty muzealnej mieszkający poza miejscem lokalizacji muzeum jest turystą, a ten ostatni odwiedzi

placówkę tylko wówczas, jeżeli będzie przekonany o możliwości atrakcyjnego spędzenia czasu. Oprócz ciekawej oferty ekspozycyjnej placówka powinna zapewnić warunki do tego aby turysta czuł się bardzo dobrze i chciał ponownie skorzystać, ewentualnie zaproponować odwiedzenie tego, konkretnego miejsca.

2.4.1. Rozwój infrastruktury Muzeum

- (1) Budowa parkingu przed głównym wejściem do Muzeum
- (2) Zorganizowanie kawiarni w wyremontowanym budynku Kalafoniarni
- (3) Stworzenie parku kieszonkowego na północnym tarasie Muzeum oraz udostępnienie go osobom nie korzystającym ze zwiedzania
- (4) Poprawa stanu obiektów na terenie muzealnego Archeoparku oraz budowa chaty garncarza

2.4.2. Zwiększenie dostępności obiektów

- (1) Budowa podjazdu dla osób z niepełnosprawnością przy Hali Spustowej
- (2) Przygotowanie opisów tyflograficznych
- (3) Opracowanie audioprzewodnika z audiodeskrypcją

2.4.3. Wprowadzenie elektronicznego systemu zakupu usług Ekobilet

2.4.4. Stała kontrola jakości obsługi ruchu turystycznego w celu zapewnienia jak najwyższych standardów oświadczonych usług.

3.1. Doskonalenie kompetencji pracowników

3.1.1. Finansowanie lub dofinansowanie szkoleń w poszczególnych dziedzinach wiedzy związanych z zakresem wykonywanych czynności

3.1.2. Wspieranie, w miarę możliwości innych form poszerzania umiejętności pracowniczych

3.1.3. Popieranie aktywności naukowej i popularyzatorskiej wśród kadry merytorycznej

3.1.4. Organizowanie wyjazdów studyjnych do placówek muzealnych w celu zapoznania się z dobrymi praktykami

3.2. Rozwój działalności naukowej instytucji

3.2.1. Kontynuacja wdrażania systemu do ewidencji i zarządzania kolekcją MUZEO

3.2.2. Organizowanie corocznych konferencji naukowych oraz popularno-naukowych

- 3.2.3. Publikowanie Rocznika Muzeum Przyrody i Techniki (Zeszyt 1 ukaże się w połowie bieżącego roku)
- 3.2.4. Realizacja własnych projektów badawczych (np. Fabryka Pamięci – tworzenie archiwum wspomnień byłych pracowników FSC)
- 3.2.5. Realizacja projektów badawczych wspólnie z partnerami (np. Wydział Rzeźby ASP w Warszawie, czy Fundacja Wydziału Górnictwa Politechniki Śląskiej w Katowicach)
- 3.2.6. Aktywny udział w konferencjach naukowych i popularno-naukowych realizowanych przez podmioty zewnętrzne
- 3.2.7. Publikowanie własnych ustaleń badawczych w wydawnictwach zewnętrznych

3.3. Zwiększenie przychodów własnych jednostki

Podniesienie poziomu samofinansowania placówki oznacza zwiększenie wysiłków zmierzających do uzyskania możliwie najwyższego wskaźnika procentowego udziału dochodów własnych w budżecie jednostki. Kolejnym źródłem przychodów znajdującym się poza budżetem Organizatora są wszelkiego rodzaju programy dotacyjne czy grantowe. Komercjalizacja działalności jednostki może jedynie wspierać jej właściwą działalność nie, zaś ją dominować. Wzrost przychodów można uzyskać również drogą skomercjalizowania części oferty. Komercjalizacja może polegać na wydzieleniu specjalnego miejsca z przeznaczeniem na organizację imprez, czy festynów rodzinnych, względnie na wynajmowaniu pomieszczeń czy powierzchni dla tego typu działań, których komercyjny charakter jest niewątpliwy, ale jednocześnie nie podważa społecznego znaczenia i statusu Muzeum, jako instytucji kultury. Podobnie z rozwagą należy podchodzić do wypożyczania muzealiów w celach komercyjnych. Pamiętając, że obiekty te są nośnikami wartości, o których informuje Muzeum. Biorąc pod uwagę powyższe zastrzeżenia, dla realizacji założonego celu będą podejmowane między innymi następujące działania:

- 3.3.1. Sukcesywne aplikowanie o środki w ramach dostępnych programów dotacyjnych
- 3.3.2. Poszukiwanie sponsorów dla wsparcia realizacji zaplanowanych przedsięwzięć
- 3.3.3. Komercjalizacja oferty

(1) Wynajem pomieszczeń i terenu na wydarzenia organizowane przez podmioty zewnętrzne

- (2) Organizacja komercyjnych przejazdów zabytkowym Starem 28 –Osinobus
- (3) Dalsze zwiększanie przychodów ze sprzedaży towarów oferowanych w sklepie muzealnym
- (4) Odpłatne udostępnianie parkingu (po jego wybudowaniu) dla osób nie korzystających z oferty Muzeum.

3.4. Promocja Muzeum

Instytucje kultury borykają się z niedostatkiem środków finansowych. Podejmują konieczne kompromisy pomiędzy wydatkowaniem ich na niezbędną działalność podstawową a szeroko rozumianymi akcjami marketingowymi. Najczęściej te ostatnie traktowane są jako niekonieczny luksus. W sytuacji coraz większej konkurencji na rynku kultury i turystyki konieczne jest jednak podejmowanie wyzwań związanych z promocją i reklama własnej oferty. Nie należy jednak zapominać, że najskuteczniejszym sposobem promocji jest wypracowanie sobie dobrej marki, która wskutek przekazywania informacji pomiędzy klientami powoduje ich przyrost ilościowy. Dobre imię instytucji to fundament jej pozycji na rynku przemysłu kultury oraz turystyki, w tym również najskuteczniejsza forma promocji. Słabą stroną tego sposobu promocji jest znaczące wydłużenie w czasie jeśli idzie o osiągnięcie zamierzonych efektów. Działania promocyjne Muzeum w latach 2024-2029 będą się ogniskować na następujących działaniach:

3.4.1. Dbłość o utrzymanie dobrej marki wśród instytucji kultury

3.4.2. Zabieganie o lokowanie w placówce ważnych wydarzeń w życiu publicznym zarówno w wymiarze lokalnym, regionalnym a nawet ogólnokrajowym.

3.4.3. Aktywność Muzeum w wydarzeniach i akcjach promocyjnych, jak targi turystyczne, konferencje, sympozja

3.4.4. Współpraca z innymi podmiotami współtworzącymi ofertę kulturalną, dzięki czemu Muzeum staje się składnikiem ich akcji reklamowych

3.4.5. Realizacja materiałów promocyjnych na portalach internetowych i platformach streamingowych. Podjęta w ostatnich latach współpraca z youtuberami, których kanały mają oglądalność rzędu kilkudziesięciu i kilkuset tysięcy (np. branża motoryzacyjna czy muzyczna) wyraźnie przekłada się na przyrost zwiedzających.

3.4.6. Realizacja autorskich materiałów promocyjnych zamieszczanych w przestrzeni Internetu za pośrednictwem własnych kanałów informacyjnych (youtube, facebook, instagram)

3.4.7. Zlecenie realizacji materiałów promocyjnych i ich emisja w tradycyjnych środkach masowego przekazu o zasięgu lokalnym i regionalnym

3.4.8. Przygotowanie we współpracy i finansowym wsparciu Organizatora akcji promocyjnej w ogólnopolskiej telewizji, gdzie emisja powinna poprzedzać rozpoczęcie sezonu turystycznego

3.4.9. Realizacje materiałów merytorycznych (historycznych, przyrodniczych) o charakterze popularyzatorskim i edukacyjnym na terenie Muzeum

3.4.10. Oferowanie pamiątek i gadżetów o zindywidualizowanym charakterze (np. plakaty, karty pocztowe, magnesy, ramki do tablic rejestracyjnych i inne)

Podsumowanie

Przedstawiony powyżej program działalności Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach ma charakter ramowy i wybiórczy. Jego podstawę stanowi opracowany przeze mnie program strategiczny Muzeum na lata 2020-2030, zaś jego konkretyzacją są przyjmowane coroczne plany działalności merytorycznej. Mam jednak nadzieję, że pomimo przekrojowego i z konieczności ogólnego charakteru przedstawionego planu, Zarząd Powiatu może wytworzyć sobie pogląd na projektowany przeze mnie i zamierzony sposób rozwoju instytucji w kolejnych pięciu latach. Kierując się zasadą rzetelności starałem się przedstawić te zamierzenia, które będą w stanie w tym czasie zrealizować. Zdaję sobie sprawę, że przedsięwzięcia tak doniosłe jak budowa hali ekspozycyjnej, czy remont budynku dyrekcji wymagają ogromnych nakładów finansowych i jakkolwiek zobowiązuję się dołożyć wszelkich starań aby środki te pozyskać, nie mogę zapewnić, że cele te zrealizuję do 2029 roku. Szacując możliwości pozyskania środków zewnętrznych, do czego uprawnia mnie kilkunastoletnie doświadczenie, przedstawione powyżej zamierzenia wydają się realne do urzeczywistnienia. Bardzo ważna w realizacji wszystkich wyspecyfikowanych celów jest współpraca z Organizatorem, który zgodnie z brzmieniem ustawy o muzeach zapewnia środki finansowe na bieżącą działalność instytucji. Współpracy tej nie rozumiem jednak tylko jako przekazywanie środków, ale wspieranie instytucji w zamierzeniach i ich realizacji. To wspólna konceptualizacja dróg rozwoju samej instytucji ale także życia kulturalnego powiatu starachowickiego. W moim przekonaniu Muzeum, jako jedyna tego rodzaju placówka powinna mieć udział w wypracowaniu swoistej polityki kulturalnej powiatu, być czynnym partnerem w jej kreśleniu i realizacji. To wymaga wzajemnego poszanowania obu podmiotów: władz powiatowych i instytucji kultury, które nie mogą być

dla siebie konkurencją ale stanowiąc uzupełniające się elementy. Jestem głęboko przekonany, że Zarząd Powiatu Starachowickiego podziela taki punkt widzenia, w związku z powyższym wyrażam nadzieję, że realizacja przedstawionych planów to minimum tego, co można wspólnie osiągnąć dla dobra mieszkańców powiatu oraz przyjezdnych gości.

Paweł Kołodziejcki

Starachowice, dnia 8 kwietnia 2024 roku